

ماهیت و دیدگاه‌های اخلاق زیست محیطی با تأکید بر دیدگاه اسلامی

دکتر احمد عابدی سروسناتی^{۱*}، دکتر منصور شاهولی^۲ و دکتر سیدمصطفی محقق داماد^۳

۱. استادیار ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

۲. دانشیار ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه شیراز

۳. استاد حقوق و فلسفه اسلامی دانشگاه شهید بهشتی

چکیده

امروزه، وخامت بحران‌های زیست‌محیطی تا حدی است که حیات انسان و سایر موجودات بر کره خاکی را به مخاطره انداخته است. به همین دلیل، مبانی نظری تعیین‌کننده تعامل انسان با طبیعت، از جمله اخلاق، مورد توجه علاقه‌مندان به محیط زیست می‌باشد و تبیین نظریه اخلاق زیست‌محیطی مناسب، از ضروریات حفاظت و بهره‌برداری از محیط زیست محسوب می‌گردد. اخلاق زیست محیطی رایج، بر طیفی از میانی ارزش ذاتی قرار دارند که انسان‌محوری و زیست‌بوم‌محوری، دو سر آن را تشکیل می‌دهند اما، در سال‌های اخیر تعامل مناسب انسان با محیط زیست طبیعی و راه‌حل بحران‌های زیست محیطی در بازگشت به مبانی دینی و معنوی جستجو می‌شود. در مقاله حاضر سعی شده است تا دیدگاه‌های اخلاق زیست‌محیطی با توجه به دو پرسش اساسی اخلاق درباره "کانون ارزش ذاتی" و "معیار عمل اخلاقی" تشریح شوند و نشان داده شود که چرا تبیین اخلاق زیست محیطی مبتنی بر دیدگاه خدا‌محوری، دیدگاهی جامع‌تر برای حفاظت از محیط زیست می‌باشد. در ادامه نیز، با ارائه رهیافت خودبوم‌شناسی، تلاش شده است تا رهیافتی در اخلاق زیست محیطی بر مبنای خدا‌محوری ارائه گردد که با الهام از انسان‌شناسی اسلام و با تأکید بر بُعد روحانی نفس انسان، تعامل مناسب انسان و محیط زیست را بر مبنای خودشناسی و صیانت نفس بنا می‌نهد.

کلید واژه‌ها: اخلاق زیست محیطی، بحران زیست محیطی، خدا‌محوری، خودبوم‌شناسی

سر آغاز

و نشانه‌های تنگناهای زیست‌محیطی در همه جا آشکار شده است. اگرچه ارائه آمار و اطلاعات پیرامون وضعیت محیط زیست لازم است اما، بیش از این که به اطلاعات علمی درباره خسارات وارد شده به زمین نیاز باشد، به توافق درباره چگونگی رفتار نسبت به این سیاره نیاز است (۳). در این شرایط، انسان باید به این پرسش سخت پاسخ گوید که هنگامی که افراد خواهان به حداکثر

امروزه، محیط زیست طبیعی مورد تهدید است زیرا، انسان با کمک فناوری، قادر است تا در سطح کره زمین، به تخریب محیط زیست اقدام کند (۱). بروز بحران‌های زیست محیطی موجب طرح این پرسش شده است که آیا محیط زیست می‌تواند ادامه رفتار فعلی انسان‌ها را دوام بیاورد؟ هر روز بر این آگاهی افزوده می‌شود که نمی‌توان همانند گذشته به مصرف منابع جهان ادامه داد (۲)